

HET MERGELLAND: TESTCASE VOOR HET NATUURBELEIDSPLAN?

Afgelopen maand presenteerden vier particuliere natuurorganisaties – Natuur en Milieu, Natuurmonumenten, Limburgs Landschap en de Limburgse Milieufederatie – een nota over de stand van zaken ten aanzien van landinrichting in het Mergelland en de (gewenste) voortgang bij het beschermen en herstellen van natuur en landschap met behulp van landinrichting.

Bij de aanbidding van de nota aan gedeputeerde Hilhorst memoreerde Peter Nijhoff van de stichting Natuur en Milieu dat er al enkele grote aanslagen op natuur en landschap in het Mergelland verijdeld zijn door het op tijd wakkerschudden van de publieke opinie. Hij noemde niet alleen het tegenhouden van de afgraving van het plateau van Margraten, maar ook het voorkomen van de aanleg van een snelweg door het Struchterveld en van het plan om van het zuidelijk deel van het Geuldal een stuwmeer te maken.

Bij dit enigszins optimistisch gestemde overzicht in de sfeer van "het had nog zoveel erger kunnen zijn" bekwam mij al snel het gevoel dat dit een geforceerd optimisme is. Immers, ook zonder grote ingrepen zijn we uitstekend in staat gebleken om het oude en rijk geschakeerde cultuurlandschap van zuidelijk Zuid-Limburg van een groot deel van haar kenmerkende flora en fauna te ontdoen.

Dat het Mergelland in het Nederlandse natuurbeleid nog zo veel aandacht krijgt is dan ook niet een gevolg van het nog in volle rijkdom aanwezig zijn van flora en fauna, maar van het feit dat het Mergelland ook in afgetakelde staat nog aanzienlijk meer te bieden heeft dan de rest van ons buitengewoon productieve land...

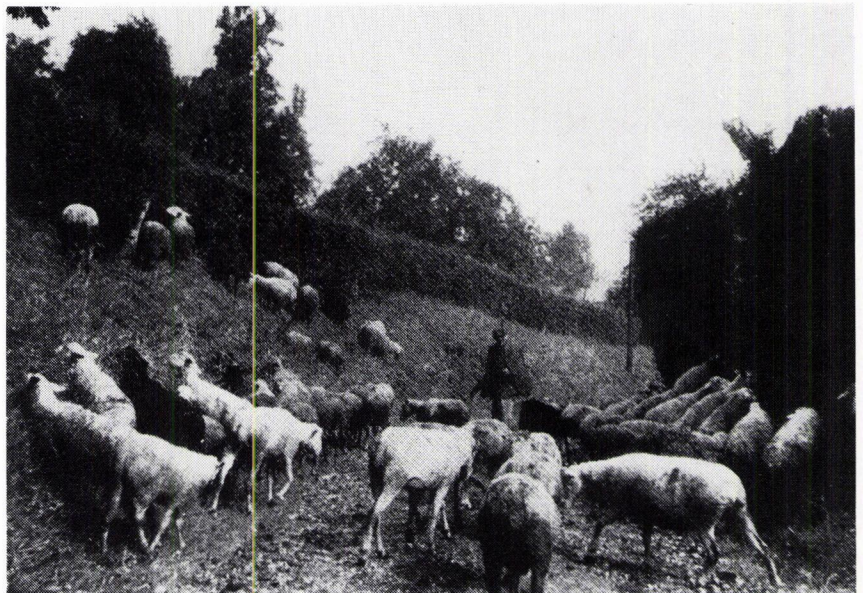
De boeren in het gebied hebben sterk aan de verarming bijgedragen, dat staat buiten kijf, maar het valt hen in het algemeen niet of nauwelijks te verwijten. Zij hadden er geen weet van hoe groot de gevolgen zijn van de steeds verdergaande intensivering van het grondgebruik en van het overstappen op andere teelten. Zelfs al wisten sommigen wellicht wel enigermate hoe hard het ging, dan nog: waarom zouden zij – als een der weinige groepen in de samenleving – zich vrijwillig moeten inhouden en hun achterstand op andere groepen verder laten toenemen?

Als er al ergens kansen gemist zijn om de aftakeling af te remmen, dan is het in de politiek. Om een voorbeeld te noemen: pas sinds anderhalf jaar is er een braakleggingsregeling, terwijl al jaren duidelijk was dat de EEG-politiek tot te grote overschotten leidde. Effectief is die regeling overigens niet in het Mergelland en ze leidt zeker niet tot herstel van natuurwaarden.

Wat echt zoden aan de dijk zou zetten en bovendien iets op zou leveren voor natuur en landschap is een "warme sanering" van met name de akkerbouwers op de minder geschikte gronden in het Mergelland. Daarmee bedoel ik: een bedrijfsbeëindigingsregeling die het voor de oudere boer zonder opvolger en veel spaarcenten aantrekkelijk maakt om er versneld mee op te houden. Hét grote probleem in alle landinrichtingsprojecten in het Mergelland is immers het gebrek aan grond voor het herstellen en opnieuw ontwikkelen van natuurwaarden; een probleem dat overigens mede ontstaan is door de grote onttrekkingen van landbouwgrond voor de uitbreiding van het vliegveld en voor de bijbehorende industrieterreinen.

Naast de warme sanering is er nog een belangrijk instrument wat het grondtekort zou kunnen opheffen, zo menen ook de schrijvers van eerdergenoemde nota: bedrijven die nu op ongunstige plekken zitten, hetzij vanuit natuur en landschap bekeken, hetzij vanuit een oogpunt van efficiënte bedrijfsvoering, zouden geholpen moeten kunnen worden om te verhuizen naar een locatie elders in (Zuid-) Limburg, buiten het Mergelland. Tot voor kort wás er een subsidieregeling voor boeren die uit een landinrichtingsgebied weg wilden maar dan moest de verhuizer wel meteen helemaal naar de Flevopolder en daar blijken de Zuidlimburgse boeren erg weinig trek in te hebben... Blijkbaar zijn ook zij toch erg gehecht aan het fraaie Zuidlimburgse landschap!

Het grootste knelpunt bij het verruimen van de grondpot voor natuur en landschap in landinrichtingsprojecten is echter het zeer holle karakter van onze nationale schatkist. De uitvoering van het Natuurbeleidsplan heeft tot nu toe weinig te lijden gehad van de diverse bezuinigingsgolven – wellicht omdat er niet

Scheper met kudde Mergellandschapen in een holle weg bij Bruisterbosch, ten zuiden van Margraten, omstreeks 1946. Op deze wijze werden in het verleden de bermen, kalkgraslanden en overhoekjes in Zuid-Limburg eeuwenlang op een voor de wilde flora en fauna ideale wijze beheerd. De boomgaarden zijn omgeven door goed onderhouden hagen om de schapen van de rondtrekkende kudden te weren. Opmerkelijk is dat er in de kudde ook enkele bruine Mergellandschapen aanwezig zijn. Wellicht is de scheper, die het scheperschapje dreigend opheft naar de fotograaf, de heer W. van de Berg uit Herkenrade, die tot in het begin van de vijftiger jaren een schaapskudde bezat.

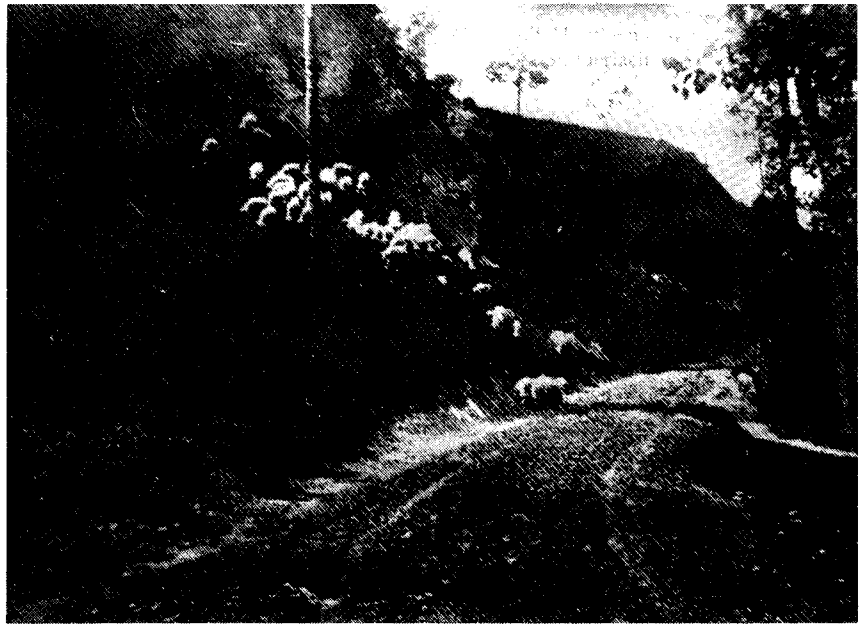
zoveel te halen is! — maar geld erbij voor een bepaalde regio of een bepaald project is alleen mogelijk als er elders iets afgaat.

Wanneer van snel en grootscheeps natuurherstel in het Mergelland een testcase gemaakt wordt — zoals de natuurbescherming schijnt te willen — leidt het geldtekort er daarom waarschijnlijk toe dat daaraan gekoppeld wordt dat bijvoorbeeld in de Roerstreek het natuurherstel op een laag pitje gezet wordt...

Daarom is het uiterst belangrijk dat er meer herstelplannen op tafel komen die niet tot in lengte van jaren afhankelijk zijn van grote overheidssubsidies.

Een mooi voorbeeld daarvan is naar mijn idee het recent door mede-redactielid Henk Hillegers gelanceerde plan voor een aantal grensoverschrijdend in te zetten schaapskudden in het Mergelland. In feite bepleit hij een heroprichting van de "Limburgse Schaapscompagnie", een organisatie die mogelijk werd door investeringen van vele kleine beleggers en die tot ongeveer één generatie geleden draaide op de exploitatie van enkele schaapskudden. Om zoiets van de grond te krijgen zijn wel weer vrijwilligers nodig, die een nieuw op te richten organisatie — de Heropgerichte Limburgse Schaapscompagnie? — kunnen bemensen. Het sluit aardig aan op het vorige redactioneel voorwoord: dit keer echter een oproep om voor een concrete zaak de handen uit de mouwen te steken. Het blijkt telkens weer: voor natuurstudie en voor natuurbescherming zijn nog steeds nieuwe organisaties nodig om nieuwe initiatieven en ideeën ten uitvoer te leggen.

U merkt het: de vakantie is voorbij, U mag weer aan het werk.

Scheper met kudde. Geulhem ± 1910.

Scheper met schaapskudde op de steile zuidelijke dalwand van het Geuldal, ten westen van Valkenburg, in het begin van deze eeuw. Deze foto toont duidelijk aan, dat deze helling, die thans geheel bebost is, indertijd met kalkgrasland was bedekt. Bomen en struiken zijn slechts sporadisch aanwezig.

TORBEN MULDER